

Ympäristöantropologian näkökulmia kiistanalaisen ympäristön tulkinnoissa

CARRIER, JAMES G. (2004; toim.). *Confronting environments. Local understanding in a globalizing world*. 198 s. Altamira Press, Walnut Creek.

Antropologian, kulttuurintutkimuksen ja maantieteen piirissä on pyritty viime vuosina avaamaan yhä enemmän ympäristön sosiokulttuurista aspektia eli ihmisten ymmärrystä ja suhdetta ympäristöönsä. James Carrier Indianan yliopistosta on toimittanut ympäristöantropologiasta teoksen, joka koostuu seitsemästä artikkelista. Kirjoittajat jäsentävät ympäristökysymysten yhteiskunnallisia konteksteja, joihin vaikuttavat moninaiset, niin paikalliselta kuin globaalilta tasolta nousevat kilpailevat ympäristön tulkinnat. Kirjan otsikolla tekijät ovat halunneet korostaa, ettemme kohtaa ainoastaan ”luonnonympäristöä” tai ihmisen muovaamaa ja rakennettua ympäristöä, vaan etenkin sosiaalista ympäristöä: esimerkiksi suhdetta muihin ihmisiin, arvoihin, uskomuksiin ja poliittisiin instituutioihin.

Etnografisten tilanteiden ja kohteiden kautta kirjoittajat avaavat kriittisesti ympäristön käsitettä sekä sitä edustavia politiikkoja ja teoreettisia yleistyksiä, kuten esimerkiksi alkuperäiskansojen tapauksessa. Donald Macleod

Glasgow’n yliopistosta kuvaa turismille auennutta rannikkoalueen kyläyhteisöä ja siinä tapahtuneita muutosprosesseja Dominikaanisessa tasavallassa. Monikansallisten yritysten johtaman turismin mukanaan tuomat muutokset ilmenivät uusissa kyläläisten ympäristölleen antamissa merkityksissä ja odotuksissa. Ne puolestaan heijastivat vierailevien turistien orientaatioita, jotka olivat kulutussuuntautuneita, länsimaiseen elämäntapaan sidottuja. Tässä prosessissa kalastusalueesta tuli nähtävyyttä, rentoutumiseen käytetystä rannasta kielletty territorio, maanviljelyalueesta kansallispuisto ja omasta kylästä spehtaakkeli. Macleod tarjoaakin mielenkiintoisen esimerkin siitä, kuinka ihmisten ympäristökäsitys rakentuu ja muotoutuu voimakkaiden orientaatioiden ja odotusten vaikutuksesta. Toisaalta hän kehottaa välttämään monissa tutkimuksissa esiintyvää harhakuvaa: oletusta yhteisöstä yhtenäisenä rintamana, joka kohtaa ulkopuolisen muutostekijän. Tässäkin tapauksessa kylässä on ollut käynnissä erinäisiä valtakiistoja ja maakonflikteja jo ainakin 1800-luvulta lähtien.

Kirjan läpileikkaavana teemana on luonnonsuojelijoiden ja paikallisten yhteisöjen väliset kiistat luonnonresurssien käytössä. Hyvänä esimerkkinä on Kreikan

Zakynthoksen saaren pienviljelijöiden tapaus, jota valottaa Dimitrios Theodossopoulos Bristolin yliopistosta. Siinäkin ulkopuolinen, vaikutusvaltainen instituutio pyrki määrittämään kyläläisten ympäristöä tietyllä tapaa. Zakynthoksen saarella maanviljelijät alkoivat saada lisätuloja pienimuotoisesta rantaturismista, mutta sama ranta oli myös uhanalaisen merikilpikonnien lisääntymisaluetta, jonka rauhoittamista puolestaan ajoivat sekä kreikkalaiset luonnonsuojelijat pääkaupunki Ateenasta että kansainväliset ryhmät. Tällä tavoin he myös pyrkivät estämään saaren asukkaita saamasta lisätuloja, mikä johti lopulta konfliktiin. Luonnonsuojelijoiden modernia edustanut ympäristökäsitys perustui luonnonympäristön ja ihmisten toiminnan erottamiseen, jossa edellistä tuli suojella jälkimmäiseltä. Saaren maanviljelijät puolestaan näkivät luonnonympäristön eri tavalla; ihmiselämään kuuluu olennaisena osana jatkuva kamppailu luonnonympäristönsä kanssa, mutta kuitenkin niin, että luontoa sekä suojellaan. Tapausesimerkki ilmentääkin osuvasti tilannetta, jossa paikalliset asukkaat kohtaavat tiettytyyppisen ulkopuolelta nousevan valtakurssin. Heidän pitää osata tulkita sitä oikein, mennä debattiin mukaan ja edustaa omia intressejään julkisesti legitimoimalla tavalla etujensa suojelemiseksi.

Kirjan esimerkeissä pyritäänkin hajottamaan tiedon käsitettä ja siihen liittyviä yleistyksiä. Vaikka kyläyhteisöjen tiedon ympäristöstä nähdään monesti edustavan ”traditionaalista”, ei-modernia luontokäsitystä, sitä muokkaavat ja uudistavat ulkoa tulevat näkemykset, kuten ympäristönsuojelun diskurssit. Näin on varsinkin ekoturismihankkeissa. Toisaalta taas on hyvä muistaa suojelualueet ja niiden osallistavien toimintatapojen esimerkit, joissa on vaikeaa erottaa, ovatko kyläläiset aidosti kiinnostuneita tarjotuista suojelukäytännöistä, vai onko osallistaminen vain näennäistä tai jopa pakotettua politiikkaa hallinnon tai suojeluprojektin taholta.

Myöskään luonnonsuojelijat eivät edusta homogeenistä, yhtenäistä ryhmää. Yhdet arvostavat vain koskemattomaa luontoa, toiset puolestaan hakeutuvat toimin-

nalliseen suhteeseen ympäristön kanssa – mikä Carrierin mukaan usein paradoksaalisesti muistuttaa kyläläisten rutiininomaisia käytäntöjä (s. 17).

Paikallisen ympäristöresurssin hallintaan tai tietyn kysymyksen ratkaisuun liittyy yleensä hyvin kompleksinen joukko toimijoita intresseineen, kuten Toronton yliopiston Kenneth Iain MacDonaldin analysoima Pakistanin ibex-vuoristokauriin lähes absurdi suojelutapaus osoittaa. Kansainväliset luonnonsuojelujärjestöt kuten The World Conservation Union (IUCN) pyrkivät yhdessä Pakistanin valtion kanssa suojelemaan lajia Hushen vuoristoalueen kyläläisten metsästykseltä. Kirjoittajan mukaan metsästyks oli kuitenkin pienimuotoista toimintaa, jolla oli myös pitkät perinteet. Hän kritisoi sitä, etteivät ympäristöjärjestöt tehneet perusteellista selvitystä kyläläisten toiminnan todellisesta vaikutuksesta lajin kehitykseen, vaan ollettivat suoraan, että ”vastuuttomia kyläläisiä” tulee kontrolloida. Lopputulos on sama kuin ensimmäisessä esimerkissä. Kyläläisten ympäristötulkinnat muuttuivat perusteellisesti suojelutahojen ratkaisujen vuoksi ja vuoristokauriin metsästyks päätettiin sallia ulkomaalaisille harrastajametsästäjille.

Myös kirjan muut artikkelit esittelevät mielenkiintoista ympäristöntulkintojen problematiikkaa, kuten esimerkiksi Peter Wynn Kirbyn teksti Tokion saastumiseen liittyvien diskurssien muutoksesta Japanissa. Eeva Berglund analysoi Suomen ”kansallisen intressin” käsitettä metsäpolitiikan debateissa, joissa kansallinen tulkinta ei aina välttämättä ole vastakkainen paikallisen kanssa.

Artikkelikokoelma on rakennettu muutamille perusteemoille, joita tapaustutkimukset valottavat eri näkökulmista. Kirja sopiikin hyvin perusteokseksi tulkittaessa ympäristökiistoja erilaisissa konteksteissa.

SUSANNA MYLLYLÄ

*Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos,
Jyväskylän yliopisto*